

Anna Asplund

**”ON RANKKAA TAJUTA, ETTÄ MUSTA ON TULLUT HIRVIÖ” – NAISVANKIEN
ROOLIT LEHTIARTIKKELEISSA**

Kehysanalyysi naisvangeista kertovissa artikkeleissa suomalaisissa printti- ja verkkomedioissa

”ON RANKKAA TAJUTA, ETTÄ MUSTA ON TULLUT HIRVIÖ” – NAISVANKIEN ROOLIT LEHTIARTIKKELEISSA

Kehysanalyysi naisvangeista kertovissa artikkeleissa suomalaisissa printti- ja verkkomedioissa

Anna Asplund
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Viestinnän tutkinto-ohjelma, journalismin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Anna Asplund

Opinnäytetyön nimi: ”On rankkaa tajuta, että musta on tullut hirviö” – Naisvankien roolit lehtiartikkeleissa. Kehysanalyysi naisvangeista kertovissa artikkeleissa suomalaisissa printti- ja verkkomedioissa.

Työn ohjaaja: Satu Koho

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 37

Rikollisuus näkyy vahvasti jokapäiväisessä uutisvirrassa: lehtien otsikoissa ja artikkeleissa kirjoitetaan, mitä ja missä on tapahtunut, kuka on joutunut rikoksen uhriksi, ketä epäillään ja minkälaisia tuomioita rikolliset saavat. Tapahtumien seuraaminen loppuu usein siihen, kun rikollinen saa tuomion ja hänet passitetaan vankilaan. Viime vuosina rikolliset ovat saaneet kuitenkin yhä enemmän palstatilaa. Myös heidän äänensä on alkanut nousta esiin lehdissä, televisiossa ja radiossa.

Suurin osa vankiloissa rangaistusta suorittavista vangeista on miehiä. Miespuoliset rikolliset ovat olleet enemmän esillä myös mediassa näkyvissä haastatteluissa. Halusin tutkia opinnäytetyössäni, minkälaisessa valossa vankiloiden selvä vähemmistö – eli naiset – esitetään mediassa. Tutkin, minkälaisia rooleja naisvangeille annetaan heistä kertovissa lehtijutuissa. Tutkimusaineistoni koostui 12 lehtiartikkelista, joissa äänessä olivat naisvangit, vankilanjohtajat sekä muu vankiloiden henkilökunta. Aineisto koostui Helsingin Sanomien, Hämeen Sanomien, Iltalehden, Ilta-Sanomien, Me Naisten, Studio55.fi:n ja Ylen artikkeleista. Artikkelit on julkaistu vuosien 2009–2021 aikana.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä käytin kehysanalyysia, jonka avulla voidaan tarkastella, minkälaista todellisuutta mediassa tosinnetaan. Ennakko-oletukseni oli, että naiset esitetään lehtiartikkeleissa rikollisten sijaan uhreina. Oletukseni piti ainakin osittain paikkansa: kaikissa analysoimissani artikkeleissa nostettiin esille, että rikoksia tehneet naiset ovat menneisyytensä vuoksi itsekin uhreja.

Kehysanalyysin avulla löysin artikkeleista kaiken kaikkiaan neljä selkeästi toistuvaa kehystä: äidin, uhrin, naisen kuvattuna mieheen nähden sekä langenneen, mutta virheistään oppineen naisen kehukset. Naisvangit esitettiin artikkeleissa tilanteesta riippuen joko oikeuden omiin käsiinsä ottaneina uhreina, virheistään oppineina naisina tai kaikista tekemistään virheistä huolimatta lapsistaan huolehtivina äiteinä. Useassa artikkelissa naisvankien toimintaa ja olemassaoloa verrattiin miesvankeihin.

Asiasanat: naisvanki, rikollisuus, sukupuolentutkimus, naistutkimus, kehysanalyysi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Option of Journalism

Author: Anna Asplund

Title of thesis: "It's tough to realize that I've become a monster" - the roles of female prisoners in newspaper and magazine articles

Supervisor: Satu Koho

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021

Number of pages: 37

Crime is strongly reflected in the daily news flow: magazine headlines and articles report what kind of crime has happened, where it has taken place, who has been the victim, who is suspected and what kind of sentences criminals receive. Follow-up often ends when the offender is convicted and passed to prison. In recent years, however, criminals have been given more and more column space. Their voices have also begun to appear in newspapers, on television and radio.

The majority of prisoners serving sentences are men. Male criminals have also been more prominent in media interviews. In my thesis, I wanted to examine how the clear minority of prisoners - that is, women - are portrayed in the media. I researched what kind of roles female prisoners are given on Finnish newspaper articles. My research material consisted of 12 journal articles featuring female prisoners, prison managers, and other prison staff. The material consisted of articles by Helsingin Sanomat, Hämeen Sanomat, Iltalehti, Iltä-Sanomat, Me Naiset, Studio55.fi and Yle. The articles have been published during 2009–2021.

As a research method for my thesis, I used frame analysis, which can be used to analyze what kind of reality is reproduced in the media. My presupposition was that women are portrayed as victims instead of criminals. My assumption was at least partially true: all the articles I analyzed highlighted that women who have committed crimes are, in fact, victims themselves because of their past.

Using frame analysis, I found four clearly recurring frames in the articles: the mother, the victim, the woman depicted in relation to a man, and the fallen woman who has learned from her mistakes. Depending on the situation, female prisoners were portrayed either as victims who took the right into their own hands, as women who have learned from their mistakes or as mothers who took care of their children despite all the mistakes they have made. Several articles compared the behaviour and activities of female prisoners to male prisoners.

Keywords: crime, gender, women's studies, frame analysis, frame

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	NAISEN ROOLI MIEHISESSÄ MAAILMASSA	7
2.1	Nainen ja äiti.....	7
2.2	Madonna ja huora	8
2.3	Nainen rikoksen tekijänä	9
2.4	Naisen osa rikosuutisissa	10
2.5	Naisten tekemä väkivalta.....	11
3	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ KEHYSANALYYSI.....	14
4	TUTKIMUSAINEISTO.....	16
4.1	Helsingin Sanomat	16
4.2	Hämeen Sanomat	17
4.3	Iltalehti.....	17
4.4	Iltta-Sanomat.....	17
4.5	Me Naiset	18
4.6	Studio55	18
4.7	Yle	18
5	NAISVANKIEN ROOLIT PRINTTI- JA VERKKOARTIKKELEISSA	20
5.1	Uhri.....	21
5.2	Langennut, mutta virheistään oppinut nainen.....	23
5.3	Äiti	25
5.4	Nainen kuvattuna mieheen nähden.....	27
6	POHDINTA	30
	LÄHTEET.....	33
	AINEISTO	36

1 JOHDANTO

Kuvassa on nainen punainen saunatakki päällään, vaaleansininen pyyhe päähänsä kiedottuna. Hän katselee itseään peilistä. Toisessa kuvassa on kaksi naista, joilla on paljon erilaisia koruja. He istuvat kaulakkain. Kuvatekstissä lukee: ”Liisa on ollut vankilassa monta kertaa. Hän pitää huolta nuoremmista vangeista.” (Helsingin Sanomat 2). Kun vuonna 2017 luin Helsingin Sanomien Kuu-kausiliitteen artikkelin ”*On rankkaa tajuta, että musta on tullut hirviö*” – *Toimittaja vietti viikon vankina ja kuuli Siirin ja kymmenien muiden naisvankien tarinat*, aloin miettiä, minkälaisia rooleja yhteiskunnallisessa keskustelussa naisille annetaan. Oli kiinnostavaa tarkastella, miten naisvangit jutussa esitetään ja minkälaisiin rooleihin heidät on asetettu tekstin ja kuvien kautta. Huomasin nopeasti, että jutussa nousi esiin vahvasti kolme näkyvää roolia: äiti, uhri ja naisellinen nainen.

Naisvangit kiinnostavat ihmisiä ehkä osittain siksi, että naisten rikollisuus on jonkinlainen tabu. Rikollisuuden – väkivallan ja rötöstelyn – voidaan ajatella kuuluvan yhä edelleen enemmän miesten maailmaa. Viime vuosikymmenien aikana naisten rikollisuus on kasvanut, vaikka naiset rikoksen tekijöinä ovat vielä huomattavasti harvinaisempia kuin miehet (Rikosseuraamuslaitos 2020).

Artikkelien ja uutisten lisäksi naisvankeja näkyy yhä enemmän populaarikulttuurissa. Naisvankiloista on tehty viime vuosina lukuisia tv-sarjoja, dokumentteja, elokuvia ja kirjoja. Yksi suosituimmista sarjoista on Netflixin alkuperäissarjana tunnetuksi tullut draamakomedia *Orange Is The New Black*, jossa naisvankilan elämää kuvataan värikkäiden ja räväköiden naisvankien kautta. *Orange Is The New Black* -sarjasta on tullut seitsemän tuotantokautta, ja se on saanut lukuisia palkintoja. Se on yksi Netflixin katsotuimmista sarjoista. (IMDb 2021.)

Analyysissäni halusin kiinnittää huomiota, miten ristiriitaisia naishahmoja – murhaajia, lastentappajia ja päihderikollisia naisia – kehystetään lehtiartikkeleissa. Valitsin tarkasteltavaksi 12 artikkelia, joissa kerrotaan naisvankien elämästä muurien sisäpuolella. Analyysissäni kiinnitän huomiota myös myytteihin, joita naisiin on jo pitkään liitetty, sekä otan selvää, minkälainen on naisen osa rikosuutisissa. On kiinnostavaa selvittää, miten kirjoitetaan naisista, jotka eivät toimi, kuten naisten yleisesti odotetaan toimivan. Toistuvatko yleiset naismyytit myös ristiriitaisista naisista kirjoittaessa?

2 NAISEN ROOLI MIEHISESSÄ MAAILMASSA

Korkeakouluissa ympäri maailman on tehty lukuisia tutkimuksia siitä, miten naisia representoidaan mediassa, esimerkiksi televisio-ohjelmissa, elokuvissa ja fantasiamaailmassa. Akateeminen keskustelu vilkastui 1960-luvulla, jolloin feministiset liikkeet voimistuivat. 1990-luvulla keskustelu laajentui koskemaan myös miehen asemaa ja ylipäätään sukupuolten kulttuurisia merkityksiä, minkä pohjalta syntyi miestutkimus. Queer-tutkimuksessa alettiin kyseenalaistaa jako kahteen sukupuoleen. Feministinen tutkimus keskittyy nykyään kahden sukupuolen lisäksi huomaamaan samaa sukupuolta olevien eroavaisuudet sekä eri sukupuolten yhtäläisyydet. Sittenmin feministisissä tutkimuksissa on alettu ottaa huomioon sukupuolen lisäksi muita eriarvoistavia rakenteita, kuten ikä, yhteiskuntaluokka, uskonto tai etnisyys. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 16.)

Naistutkimusten lisäksi on alettu puhua sukupuolentutkimuksesta. Sukupuolentutkimuksen on kuitenkin pelätty neutralisoivan ja peittävän alleen valta-asetelman, joka liittyy nais- ja miessukupuoliin, erityisesti siihen, että mies on aina ollut normi, johon naista verrataan. Toisaalta sukupuolentutkimuksen on katsottu ylläpitävän kaksijakoisuutta ja vahvistavan heteronormatiivista parisuhde- ja perhemallia. Kriittistä huolimatta sukupuolentutkimus on vakiintunut oppiainetta kuvaavaksi käsitteeksi. Sukupuolentutkimus antaa tilaa myös muille kuin nais- ja miessukupuolille. (Juvonen, Rossi & Saresma 2010, 11–12.)

2.1 Nainen ja äiti

Kielitoimiston sanakirjan mukaan sana *nainen* merkitsee täysikasvuista naissukupuolta olevaa ihmistä. Sana *naisellinen* määritellään naiselle erityisesti ominaiseksi, feminiiniseksi. (Kielitoimiston sanakirja 2020.) Feminiinisyyden ajatellaan olevan maskuliinisuuden vastakohta. Feminiiniseksi piirteiksi määritellään esimerkiksi yhteisöllisyys, empaattisuus ja emotionaalisuus. Maskuliiniseksi ominaisuuksiksi taas luokitellaan länsimaisessa kulttuurissa esimerkiksi toiminnallisuus, hallitsevuus, kontrolli, suoriutuminen, fyysinen voima ja rationaalisuus. (Juvonen ym. 2010, 130.) Nainen ja naisellisuus voidaan määritellä esimerkiksi niin, että nainen on luokka, johon kuuluu noin puolet ihmisistä. Naisellisuus taas on naiseuden kategoriaan liitettyjä piirteitä, jotka eivät ole miehekkäitä, vaan korostavat naiseutta. (Nikunen 2001, 160.)

Biologiassa nainen määritellään sukupuoleksi, joka tuottaa munasoluja, kantaa jälkeläisen kohdussa ja synnyttää. Kun puhutaan naisista, puhutaan lähes aina myös äideistä. Historiassa naiset ovat kantaneet suurimman vastuun lasten huolenpidosta ja tarjonneet lapselle ensimmäisen tärkeän ihmissuhteen, jonka avulla lapsi kasvaa ja lopulta itsenäistyy. Isien ja lasten välinen suhde taas on tyypillisesti ajateltu sen kautta, ettei se ole sama asia kuin äidin ja lapsen välinen suhde; isätkin ovat hoitaneet lapsiaan, mutta äidin on ajateltu olevan vanhemmuudessa tärkeämmässä roolissa. (Juvonen ym. 2010, 109.)

Naisten toimintaa ja olemista tulkitaan usein äitiyden kehyksen kautta. Tutkijat kutsuvat *maternalismiksi* ajattelutapaa, jossa naisten tärkein yhteiskunnallinen tehtävä on olla äiti. Äiteinä naiset ovat saaneet arvostusta ja tukea. Toisaalta samalla kaikki, minkä ei ole katsottu olevan äidillistä, on ajateltu olevan naisilta kiellettyä. Näin äitiyden rooli on myös rajoittanut naisten toimintaa. (Juvonen ym. 2010, 116–117.) Kun lapsistaan erossa olevia äitejä on haastateltu, he ovat kokeneet tulleen leimatuksi huonoiksi äideiksi. Naiset, jotka eivät kyenneet kantamaan vastuuta lapsistaan ja olivat luopuneet lähivanhemmuudesta, kokivat itsensä vajavaisiksi ja huonoiksi sekä tunsivat syyllisyyttä ratkaisustaan. (Juvonen ym. 2010, 122.)

2.2 Madonna ja huora

Yksi suomalaisen naistutkimuksen tunnetuimpia tutkimuksia on Hannele Koivusen väitöskirja *The Woman who understood completely* (1994), jossa hän tarkastelee kristinuskon myyttistä naiskuvaa. Koivunen käsittelee naisesta luotuja myyttejä: rakastettavaa, epäseksuaalista, puhdasta ja ylimaallista madonnaa ja madonnan vastakohtaa, seksuaalista ja seksuaalisuuttaan katuva huora. Neitseellisesti äidiksi tullut Neitsyt Maria on puhdas nainen, madonna, kun taas syntinen ja katuva Maria Magdaleena on tarinoiden likainen nainen, huora. Huomionarvoista kummassakin naiselle kristinuskon kertomuksissa asetetussa roolissa on, että kummassakin nainen on objekti, kohde, kun taas mies esitetään subjektina, tekijänä. Nainen on olemassa vain miestä varten: joko rakastettavana madonnana tai rakasteltavana huorana. (Koivunen 1995, 10.)

Suomessa naiskuva on muotoutunut ainakin osittain myös Kalevalaisen kansanrunouden maailmasta. Kalevalaisessa runoudessa naiset eivät ole passiivisia objekteja, vaan voimakkaita tekijöitä, valitsijoita ja päättäjiä. Naiseuden voimaa Kalevalassa tuo esiin esimerkiksi voimakas Pohjan akka, Louhi, jonka kuvaillaan olevan miesjoukkoakin väkevämpi. (Koivunen 1995, 211.)

Kalevalaisen kansanrunouden naishahmot sulautuivat myöhemmin yhteen kristillisten naismyyttien kanssa. Suomalaisessa kansanrunoudessa Neitsyt Maria on Neitsyt Maaria emonen – armon muori, puhas muori, piiosta pyhistä valittu – kasvoiltaan kaunis ja ihana, lyhyt ja pikkuinen. Maaria on runoissa kaikkivoipa ja hedelmällinen; hän auttaa ja suojelee heikkoja, sairaita ja loukkaantuneita. (Koivunen 1995, 213–214.) Maria Magdaleenan kaltainen hahmo taas on Matalena: rikkaan talon ylpeä tytär, joka on surmannut lapsensa, mutta joka katuu tekemisiään ja saa myös tunteen rangaistuksen syntiensä vuoksi. (Koivunen 1995, 225–226.)

2.3 Nainen rikoksen tekijänä

Suomessa on 26 vankilaa, joista suljettuja vankiloita on 15 ja avovankiloita 11. Viidessä vankilassa on myös naisvankeja. Ainoa kokonaan naisvankilaksi luokiteltava vankila sijaitsee Hämeenlinnassa, jossa on 48 vankipaikkaa sekä perheosasto. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Selvitettyihin rikoslakirikoksiin vuonna 2019 epäiltiin syylliseksi 300 400 henkilöä. Epäilyistä naisia oli 59 700 eli vajaa 20 prosenttia. Naisten osuus kasvoi edellisvuodesta 3,3 prosenttia. Naisten ja miesten rikollisuus poikkeaa toisistaan, sillä naisten kontolla on vähemmän pahoinpitelyitä, vahingontekoa ja rattijuopumuksia. On kuitenkin huomattava, että naisten osuus pahoinpitelyistä on noussut 30 vuodessa alle 10 prosentista noin 20 prosenttiin. Naisten tyypillisimpiä rikoksia ovat petokset, kavallukset, myymälävarkaudet ja -näpistyksen sekä väärennökset. (Suomen virallinen tilasto 2019.)

Vuonna 2019 Suomen vankiloissa istui päivittäin keskimäärin 2 952 vankia. Heistä noin kahdeksan prosenttia, tarkalleen ottaen 228, oli naisia. Heistä 43 prosenttia oli tuomittuna väkivaltarikoksesta. Naisvangit olivat iältään keskimäärin 37,5 vuotta. Naisvangeista 67 prosentilla ja miesvangeista 52 prosentilla oli alaikäisiä lapsia. Naisvangeilla oli huomattavasti enemmän alaikäisiä lapsia kuin miehillä: joka neljännellä naisvangilla oli kolme lasta tai enemmän. Sekä nais- että miesvangit ovat sosioekonomiselta taustaltaan yhteiskunnan heikko-osaisimpia. (Tammi-Moilanen 2020, 8–9.)

2.4 Naisen osa rikosuutisissa

Kun puhutaan, esitetään ja tulkitaan väkivaltaa, sukupuolella on väliä. Rikokset näkyvät uutisvirrassa päivittäin, ja väkivalta on oleellinen osa televisiosarjojen ja elokuvien tapahtumia. Nainen on esitetty jo pitkään televisiosarjoissa uhrina: moni rikossarja on alkanut tarinalla, jossa rannalta on löytynyt nuoren naisen ruumis. 2000-luvulla naiset ovat päässeet elokuvissa myös toimijoiksi. Elokuville ja tv-ohjelmissa on alkanut näkyä naisia, jotka kostavat kokemaansa kaltoinkohtelua ja vääryyksiä väkivallalla. (Juvonen ym. 2010, 244.) Minna Nikunen on tutkinut naisen osaa rikosuutisissa ja huomannut, että myös rikosuutisissa käsitellään naisia ja miehiä eri tavoin. Nainen koetaan poikkeuksellisen rikosentekijänä, joten rikollisen naisen sukupuoli tuodaan rikosuutisissa korostetusti esille. Jos nainen on mukana rikosuutisessa, hänet ilmoitetaan naiseksi aina. Miehet taas voivat esiintyä uutisissa myös muilla määreillä, kuten ammattinimekkeellä. (Nikunen 2001, 160.)

Yleensä rikosuutisissa nainen ei esiinny vain naisena, vaan hän on vaimo tai äiti (Nikunen 2001, 166). Jos nainen tappaa puolisonsa tai lapsensa, hänen äitiytensä kerrotaan lähes aina. Jos naisen henkirikoksen tai henkirikoksen yrityksen kohteena on hänen lapsensa, hänet voidaan mainita artikkelissa äitinä aina, kun häneen viitataan. Isää taas ei käytetä ainoana kategoriana koskaan läpi uutisen. (Nikunen 2001, 172.)

Rikosuutisten uhrin voidaan jakaa karkeasti hyviin ja huonoihin uhreihin median uutisoinnin määrän ja etusivun otsikoiden perusteella. Jos mies tappaa vaimonsa, se ei ole erityisen mielenkiintoista eikä uutinen yleensä päädy etusivulle. Hyvä uhri on ulkopuolinen ihminen, jonka omalla toiminnalla ei ole ollut selvää syytä tapahtumiin. Miesuhri ei ole hyvä uhri, jos hän on ollut teon aikaan humalassa, haastanut riitaa tai hänellä on rikostaustaa. Jos mies on ollut aggressiivinen, hän menettää uhriutensa. Nainen sen sijaan ei ole hyvä uhri, jos hänellä on ollut suhde rikoksen tehneeseen mieheen, hän on ollut seksuaalisessa kanssakäymisessä miehen kanssa tai hän on pukeutunut tietyllä tavalla. Naisen uhriutta määritellään siis hänen seksuaalisuutensa kautta. (Nikunen 2001, 168; Honkatukia 2011a.) Naisellisuuden puute tekee naisuhrista paremman uhrin, koska silloin hänen ei ainakaan ajatella provosoineen tekijää (Nikunen 2001, 178).

Rikosuutisista katsottuna naisen asema suomalaisessa yhteiskunnassa näyttää synkältä. Nainen katsotaan rikosuutisissa viattomaksi uhriksi vain, jos hän on nuori ja avioton ja on joutunut tunteuttomattoman hyökkääjän kohteeksi sattumalta. Muut naisuhrit kuvataan rikosuutisissa jollakin tavalla

jopa rikoksen osallisina. Rikosuutisissa naisen osa on olla äiti ja vaimo, ei yksilö. Nainen määritellään miehensä ja perheensä kautta, ja joissakin tapauksissa naisen voidaan katsoa olevan jopa ikään kuin miehensä omaisuutta. (Nikunen 2001, 174.) Kun kirjoitetaan naisrikollisista, heidän tekojaan arvioidaan suhteessa naisen velvollisuuksiin puolisoina, äiteinä ja kunniallisina naisina. Miesten tekoja sen sijaan pohditaan pikemminkin suhteessa aviopuolison ja isän oikeuksiin: koska mies on perheenpää ja omistaa perheensä, hänellä on oikeus päättää muiden puolesta. (Nikunen 2001, 185.)

Myös Satu Venäläinen on tarkastellut väitöskirjassaan (2017), miten rikollisia naisia tuodaan ilta-päivälehdissä esille. Venäläinen esittää, että ilta-päivälehtien uutisissa korostetaan rikoksista epäiltyjen naisten aktiivisuutta, mikä saa heidät vaikuttamaan poikkeuksellisen moraalittomilta ja pahoilta. Vankilatuomiota istuvien naisten omista puheista nousee esiin uhrikokemukset, mutta ilta-päivälehdissä naisrikolliset näyttäytyvät patologisina ja poikkeavina yksilöinä. (STT 2017.) Ilta-päivälehtien otsikoissa tekijän sukupuoli tuodaan korostuneesti esille, kun teko kohdistuu tekijän puolisoon tai omiin lapsiin. Naisten tekemät rikokset esitetään otsikoissa useammin perusmuodossa, kun taas miesten tekemistä rikoksista uutisoidessa otsikossa kerrotaan teosta yksityiskohtaisemmin kuvaamalla esimerkiksi tarkemmin tekotapaa tai tekovälinettä. Tämä havainto tukee sitä, että naisen tekemä rikos on poikkeuksellinen itsessään, kun taas miehen tekemä rikos on uutisoinnin arvoinen vain, kun siitä tuodaan esille yksityiskohtaisempia ja mielenkiintoisempia elementtejä. Naisten tekemistä lähisuhdeväkivallan teoista kerrotaan yleisemmin aktiivissa, kun taas miesten tekemistä lähisuhderikoksista kerrotaan useammin passiivissa ja usein tekijää ei mainita otsikossa ollenkaan. (Venäläinen 2013.)

2.5 Naisten tekemä väkivalta

Emmi Latun väitöskirjassa (2016) käsitellään naisten tekemää väkivaltaa. Suurin osa väkivaltaisista naisista on kokenut myös itse laajasti erilaista väkivaltaa. Naiset ovat kokeneet väkivaltaa etenkin vanhempiansa ja kumppaneidensa puolelta. Suuri osa naisrikollisista on elänyt parisuhhteessa väkivaltaisen miehen kanssa. Naisten omaan kumppaniin kohdistuvassa väkivallassa yhtenä tekijänä naiset mainitsevat miehen aikaisemman väkivaltaisuuden. (Lattu 2016, 218.) Naiset tuntevat väkivaltaisista teoistaan häpeää ja syyllisyyttä vuosia tekojen jälkeen. Yksi häpeän syy on syyllisyys siitä, että väkivaltaiset naiset ovat toimineet perinteisen naisen roolin vastaisesti, sillä

kunnollisen naisen rooliin ei kuulu olla väkivaltainen. Erityisesti äidit kokevat häpeää ja syyllisyyttä lapsiin kohdistuneista väkivallan teoista. (Lattu 2016, 217.)

Osa väkivaltaisista naisista liittyy väkivaltaan positiivisia mielikuvia ja kokee väkivaltaiset tekonsa voimaantavina. Osa haluaa nostaa väkivallallaan imagoaan ”koviksena”. Väkivallasta saatetaan laskea leikkiä ja etsiä koomisia piirteitä. Osalle naisista väkivalta ei ole moraalisesti kestävä, vaan täysin normaali tapa toimia. Etenkin miehisissä ympäristöissä elävät naiset kertovat lunastavansa väkivallalla paikkansa miesten joukossa. (Lattu 2016, 214, 217.)

Naiset selittävät omaa väkivaltaansa omilla uhrikokemuksillaan, joilla haetaan ymmärrystä omalle väkivaltakäyttäytymiselle. Johtava ajatus naisilla on, että koska he ovat kärsineet niin paljon, he eivät suostu enää kärsimään. Osa väkivaltaisista teoista näyttäytyy kostona. (Lattu 2016, 214.)

Tarja: Kun mies taas aamuyöllä kävi kimppuuni, minä nousin ja revin häntä tukasta. Sanoin, että jos tämä vielä jatkuu tapan hänet. Olin aivan tosissani. Tapahtui paljon muutakin, mutta totuus on nyt se, että mies ei enää huuda, ei itke, eikä käy käsiksi. Ei sano minua huoraksi enää eikä nimittle muutenkaan. Hän auttaa kotitöissä, myhäilee, tuo kukkia - vaikuttaa onnelliselta. Hänelle on pantu rajat! Rakkautta sekkin on. (Lattu 2016, 100.)

Feministisesti suuntautuneessa kriminologiassa huomioidaan aikaisempaa enemmän rikoksen tehneen naisen uhriasema. Nainen nähdään samaan aikaan rikoksen tekijänä ja uhrina niin, että niiden välille ei voi vetää selvää rajaa. Tarkoituksena on ymmärtää naisten vaikeita elämäntilanteita, joihin kuuluu fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa. Vaikka tarkoituksena ei ole poistaa vastuuta naisrikollisten hartioilta, on vaarana, että uhrikokemus korostuu ja rikollisen tekijä ohitetaan. (Lattu 2016, 216–217.)

Uhrikokemusten lisäksi naiset nostavat väkivallan syyksi alkoholin aiheuttaman humalatilan. Humalatilan kerrotaan muuttavan persoonaa: humalassa väkivaltainen persoona koetaan toiseksi, vieraaksi. Vastuuta väkivaltaisuudesta ulkoistetaan itsestä myös persoonallisuushäiriöillä ja sairauksilla. Myös tulinen luonne ja vahva temperamentti nostetaan esille ulkoisina, itsestä riippumattomina asioina. (Lattu 2016, 214.)

Naiset kertovat pyrkivänsä lopettamaan väkivaltaisen käytöksen hakemalla ammattiapua päihteisiin tai mielenterveysongelmiin sekä välttelemällä tilanteita, joissa väkivaltaisuutta ilmeni ja ihmisiä,

joiden seurassa naiset olivat käyttäytyneet väkivaltaisesti. Keinoina käytetään myös fyysistä rästystä ja itsetutkiskelua. Osa apua hakeneista naisista ei ollut saanut apua ongelmiinsa. Osa naisista ei halua hakea apua väkivaltaiseen käytökseen, sillä pelko lapsen huostaanotosta on niin suuri. (Lattu 2016, 215–216.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄNÄ KEHYSANALYYSI

Käytän analyysissäni apuna Erving Goffmanin kehysanalyysia. Goffmanin lähtökohtana on tilannemääritelmä: sosiaaliseen tilanteeseen tultuamme joudumme vastaamaan kysymykseen ”Mitä tässä on meneillään?”. Jotta voimme toimia oikein, meidän on päästävä perille meneillään olevan tilanteen luonteesta. (Karvonen 2017, 2.) Kehystäminen tulee englannin kielen sanasta frame. Frame-sanalle voidaan antaa suomen kielessä monia vastineita, kuten kehys, kehikko, runko, puitteet tai raamit. Tieteellisissä teksteissä käytetään vakiintunutta sanaa kehys tai kehystäminen. Kehystamisestä puhuttaessa voidaan käyttää myös sanoja ympäröidä, muodostaa, järjestää, pukea sanoiksi tai lavastaa. (Karvonen 2017, 1.)

Kehystamisellä tarkoitetaan sitä, kun yksittäinen asia voidaan ympäröidä erilaisilla kehyksillä, jolloin sen luonne muuttuu. Viestinnässä voidaan joko tiedostaen tai tiedostamatta valita asialle sopiva viitekehys ja näin saada se näyttämään halutunlaiselta. (Karvonen 2017, 1.) Arkielämässä tilannemääritelmällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, miten koemme tilanteen, jossa ihminen makaa liikkumattomana maassa. Alamme kehystää tilannetta: Onko liikkumattomana makaava ihminen humalassa tai onko hän saanut sairaskohtauksen? Pilaileeko hän? Haemme tilanteessa merkkejä, jotka varmistaisivat tietyn tulkintakehikon oikeaksi. Saatamme keskustella toisten kanssa tilanteesta, jotta saisimme tukea omalle tulkintakehikollemme. Monimutkaisessa maailmassa joudumme kysymään jatkuvasti, mitä milloinkin on meneillään ja mikä on tilannemääritelmä. (Karvonen 2017, 3.)

Myös media luo erilaisia tulkintakehikkoja. Median tulkintakehikot ovat lausumattomia ja tiedostamattomia malleja, jotka jäsentävät maailmaa sekä journalisteille että lukijoille, jotka ovat journalistien kehittämien tilannemääritelmien varassa. Journalistit valikoivat, painottavat ja poissulkevat jatkuvasti asioita kirjoittaessaan juttujaan. Tulkintakehikot auttavat toimittajia käsittelemään informaatiota nopeasti ja rutiinomaisesti. Tulkintakehikot ovat siis käytössä jatkuvasti uutistoiminnassa, ja siksi journalismia koskevan analyysin on osattava kysyä, mitä kehikkoa uutisessa käytetään ja miksi juuri sitä eikä jotakin toista. (Karvonen 2017, 3.)

Poliittisen viestinnän tutkija Robert Entmanin mukaan uutistoiminnan kehikot näyttävät kahdella tasolla: ihmisten mieliin tallennettuina informaation käsittelyn periaatteina ja uutisteksteissä ilmentyvinä asioina. Entmanin mukaan kehys-termi on lähellä kognitiotieteen skeeman eli tietorakenteen

sekä skriptin eli käsikirjoituksen tai juonen käsitteitä. Skeemalla viitataan ihmismielessä oleviin, tietynlaisessa kulttuurissa eläessä syntyneisiin kokemusperäisiin skeemoihin. Skeemateoriassa ihminen käsittää ja havainnoi tilannetta kaksisuuntaisesti: ensin jostakin tulee tietoa, vihjeitä, jotka tulevat tunnistetuksi ihmisen tietorakenteissa. Sen jälkeen tietorakenne aktivoituu ja ihminen alkaa sovittaa tullutta tietoa kohteeseen hypoteesina tai teoriana. Jos tämän jälkeen hypoteesille tulee ulkoapäin vahvistusta, alkaa ihminen uskoa tiettyyn tilannemääritelmään. (Karvonen 2017, 4.)

Skeema ohjaa tarkkaavaisuutta keskittymään niihin puoliin, jotka ovat kohteelta tyypillisesti odotettavissa. Samaan aikaan skeemaan kuulumattomat puolet saattavat jäädä huomaamatta. Karvonen viittaa Entmaniin, jonka mukaan kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista ja niiden tekemistä näkyvämmäksi tekstissä, niin että samalla suositaan ja edistetään tietynlaista ongelmanmäärittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arviota tai toimintasuositusta. Kehyksessä on tietty ennakkokäsitys siitä, miten maailma on rakentunut ja mikä maailmassa on merkittävää. Ennakkokäsitys ohjaa korostamaan joitakin puolia ja jättää toiset puolet merkityksettömiksi. (Karvonen 2017, 5.)

Toimittaja voi joko tiedostaen tai tiedostamattaan suostutella yleisönsä ajattelemaan asiasta halutulla tavalla esittämällä asian valikoiden ja nostaa esille sopivat kehykset. Esimerkiksi historiasta voidaan nostaa esille valikoidusti asioita, jolloin merkitys muuttuu verrokkitapaukseen sopivaksi. Näin luodaan tapaukselle kehykset, jotka korostavat asiassa tiettyjä puolia ja häivyttävät samalla toisia puolia. (Karvonen 2017, 5.)

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kehysanalyysin, sillä halusin tutkia, minkälaisia rooleja ja määritelmiä lehtijutuissa naisvangeille annetaan. Minua kiinnostaa, löydänkö lehtijutuista jo aiemmin mainittujen kolmen kehyksen – uhrin, äidin ja naisellisen naisen – lisäksi myös muita, ehkä yllättävämpiäkin kehyksiä. Minkälaisina tyyppinä lapsentappajat, insuliinimyrkyttäjät, miehensä murhanneet tai petoksia tehneet naiset tuodaan lukijalle?

4 TUTKIMUSAINEISTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kehyksiä ja rooleja naisvangeille annetaan naisvangeista kertovissa artikkeleissa. Halusin valita tutkimusaineistoksi artikkeleita, joissa ei keskitytä ainoastaan naisvankilaan tapahtumapaikkana, vaan myös naisvankeihin toimijoina. Opinnäytetyöni aineistoksi olen valinnut 12 artikkelia, joissa kerrotaan naisvankien arjesta vankilassa. Artikkelit on julkaistu vuosina 2009–2021. Artikkelien tarkemmat tiedot löytyvät tutkielman lopussa olevasta aineistoluettelosta.

Kymmenessä artikkelissa ääneen pääsevät vangit itse, kahdessa artikkelissa naisvangeista ja elämästä vankilassa kertovat vankilanjohtajat. Vankilanjohtajia on haastateltu yhteensä 10 artikkeliin. Viidessä artikkelissa äänessä on Vanajan vankilanjohtaja Kaisa Tammi-Moilanen, kolmessa Hämeenlinnan vankilanjohtaja Tuomo Kärjenmäki, yhdessä Laukaan vankilanjohtaja Tuula Tarvainen, yhdessä Hämeenlinnan silloinen vankilanjohtaja Samuli Laulumaa ja yhdessä Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtaja Jarmo Haavisto. Olen rajannut artikkelit suomalaisiin printti- ja verkkomediaan. Aineistoni koostuu kolmesta Ylen artikkelista, kahdesta Helsingin Sanomien artikkelista, kahdesta Studio55.fi:n artikkelista, kahdesta Ilta-Sanomien artikkelista, yhdestä Hämeen Sanomien artikkelista, yhdestä Iltalehden artikkelista sekä yhdestä Me Naisten artikkelista. Käsittelen tutkimuksessani ainoastaan artikkeleiden tekstiosuutta.

4.1 Helsingin Sanomat

Kristiina Markkasen Helsingin Sanomissa vuonna 2009 julkaistu artikkeli *Hämeenlinnan naisvangit ja lapset asuvat haisevissa paljuselleissä* kertoo Hämeenlinnan naisvankilan perheosaston oloista. Artikkelissa vankilan oloista kertoo Hämeenlinnan vankilan johtaja. Artikkelissa on myös kahden nimettömäksi jäävän naisvangin lyhyet kommentit. Lisäksi artikkelissa on kuvailtu vankilassa asuvien lasten elämää.

Tutkimusaineiston pisin ja laajin artikkeli on Sonja Saarikosken vuonna 2017 Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä julkaistu reportaasi *”On rankkaa tajuta, että musta on tullut hirviö” – Toimittaja vietti viikon vankina ja kuuli Siirin ja kymmenien muiden naisvankien tarinan*. Saarikoski muutti vii-

koksi naisvankilaan ja kirjoitti reportaasin havaintojensa lisäksi kymmenien Hämeenlinnan naisvankilan vankien ja Hämeenlinnan vankilanjohtajan haastatteluiden pohjalta. Osa naisvangeista esitellään artikkelissa nimettömänä, suurin osa etunimellään. Ainoastaan yhden haastatellun vangin sukunimi mainitaan jutussa. Jutun kokoamisessa on käytetty apuna myös oikeuden pöytäkirjoja ja muita asiakirjoja. Lähteenä on käytetty myös muun muassa Emmi Latun väitöskirjaa *Naisten tekemä väkivalta* (2016).

4.2 Hämeen Sanomat

Riikka Haposen vuonna 2016 julkaistu *Naisvangit ovat poikkeuksellisen sairasta sakkia* -artikkeli kertoo Hämeenlinnan vankisairaalan ylilääkärin tekemästä väitöstutkimuksesta, joka käsittelee naisvankien terveyttä. Artikkeleihin on haastateltu Hämeenlinnan vankisairaalan ylilääkärinä, Vanajan avovankilan johtajaa, Hämeenlinnan vankilanjohtajaa, sisäministeriä sekä Hämeenlinnassa tuomiotaan istuvaa naisvankia.

4.3 Iltalehti

Timo Kiisken vuonna 2020 julkaistu artikkeli *Äiti vankilassa* kertoo nimensä mukaisesti naisvangista, jolla on lapsia. Artikkelissa on myös kainalojuttu, jossa on haastateltu Vanajan vankilanjohtajaa.

4.4 Ilta-Sanomat

Jussi Niirasen vuonna 2011 julkaistu artikkeli *Tällaista on vankilassa: avovankila ”ensikertalaiselle liiankin mukava paikka” – katso kuvat!* kertoo Vanajan naisvankilasta. Artikkelissa on haastateltu Vanajan vankilanjohtajaa, oikeusministeriä sekä kahta naisvankia.

Riika Nykäsen artikkeli *Naisvangit sietävät toisiaan paremmin kuin miehet, sanoo suljetun naisvankilan johtaja – saunaosastolla tapahtui poikkeus sääntöön* on julkaistu vuonna 2019. Artikkelissa Hämeenlinnan vankilanjohtaja esittelee toimittajalle vankilakäytöstä poistettua Hämeenlinnan naisvankilaa ja kertoo vankilan arjesta. Artikkeleihin on haastateltu myös Hämeenlinnan vankilan ohjaaja.

4.5 Me Naiset

Emmi Laukkasen Me Naisten printtilehden 39. numerossa vuonna 2017 julkaistu *Sentin* päässä *siviilissä* kertoo kahdesta Laukaan vankilan naisvangista, jotka ovat vankeusrangaistuksensa loppusuoralla. Jutussa on haastateltu kahden naisvangin lisäksi myös Laukaan vankilanjohtajaa ja kahta vankilan taideohjaajaa.

4.6 Studio55

Jenni Kokkosen Studio55.fi:ssä vuonna 2010 julkaistu artikkeli *"Vankilassa on oltava kova kundi"* on rakennettu entisen naisvangin haastattelun pohjalta. Artikkelissa entinen vanki ja oman vankeusrangaistuksensa jälkeen muita vankeja auttanut nainen kertoo mielipiteensä siitä, miksi naiset joutuvat vankilaan ja minkälaista elämä naisvankiloissa on.

Erja Haverisen vuonna 2012 julkaistu artikkeli *Vankilanjohtaja kertoo: Tällaista on naisvankien elämä* pohjautuu Vanajan vankilanjohtajan haastatteluun. Vankilanjohtaja kertoo artikkelissa, miksi naiset joutuvat vankilaan ja minkälaista on naisvankien elämä vankilassa.

4.7 Yle

Kati Turtolan vuonna 2019 julkaistu artikkeli *Hämeenlinnan uudessa vankilassa vangit kokkaavat ja pyykkäävät itse – "Tämä ei ole mikään täysihoitola"* kertoo Hämeenlinnan uudesta naisvankilasta. Artikkelin päähaastateltavana on Hämeenlinnan vankilassa tuomiotaan istuva naisvanki. Lisäksi artikkeliin on haastateltu Rikosseuraamuslaitoksen kehityspäällikköä, Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtajaa ja Sininauha ry:n toiminnanjohtajaa.

Mari Lukkarin vuonna 2020 julkaistu artikkeli *15 vankilareissua ennen nelikymppisiä – Vankilakierteessä vaeltaa satoja naisia, kuuntele heidän tarinansa* kertoo naisvangeista ja heidän taustoistaan. Artikkelissa äänessä on kaksi vankia, Vanajan vankilanjohtaja ja oikeusministeri. Artikkelin perustuu noin 28 minuuttia pitkään äänitettyyn radiohaastatteluun, jonka voi kuunnella artikkelin ohella.

Päivi Happonen vuonna 2021 julkaistu artikkeli *Tara yritti tappaa, Sini pahoinpiteli julmasti – Mikä pelasti heidät uudelta linnareissulta, johon moni sortuu?* kertoo kahden entisen naisvängin tarinoista. Artikkelissa ääneen pääsee kaksi entistä naisvankia. Lisäksi juttuun on haastateltu Vanajan vankilanjohtajaa.

5 NAISVANKIEN ROOLIT PRINTTI- JA VERKKOARTIKKELEISSA

Erikoistutkija Päivi Honkatukia kirjoittaa Kriminaalihuollon tukisäätiön tietoiskussaan naisten rikollisuudesta:

Rikollisuus on varsin miehinen elämänalue. Rikollista naista saatetaan pitää outona, sillä hän rikkoo paitsi rikoslakia myös perinteisesti sukupuoleensa liitettyjä odotuksia vastaan. Tällaisia ovat esimerkiksi näkemykset naisista hoivaajina ja huolenpitäjinä. Naisten osuus rikoksista epäillyistä on kasvanut viime vuosina, mikä on herättänyt huolta ja pelkoa julkisissa keskusteluissa. Myös naisten tekemistä vakavista teoista uutisoidaan usein näyttävästi. (Honkatukia 2011b.)

Tutkittuani 12 naisvangeista kertovaa artikkelia löysin neljä selkeää ja toistuvaa kehystä: *uhrin, äidin, naisen kuvattuna mieheen nähden sekä langenneen, mutta virheistään oppineen naisen* kehukset. Tilanteesta ja artikkelista riippuen naiset kuvataan joko uhreina, lapsiaan ikävöivinä äiteinä tai epäonnistuneina ja katuvinä, mutta virheistään oppineina naisina. Useissa artikkeleissa naisvankien olemista ja käyttäytymistä verrattiin miesvankeihin.

Jokaisessa artikkelissa nostetaan esiin, että vangeilla on lapsia ja suurin osa vangeista on äitejä. Kolmessa artikkelissa äitiys on selkein löydettävissä oleva kehys (Helsingin Sanomat 1, Iltalehti 1, Iltä-Sanomat 1). Naisvangeista kertovissa artikkeleissa oli tavallisesti vertailua miesvankien käyttäytymiseen, motiiveihin ja taustoihin. Kolmessa artikkelissa naisvangit kehystettiin ensisijaisesti naisina, jotka kuvataan miehiin nähden (Hämeen Sanomat 1, Iltä-Sanomat 2, Studio55.fi 2).

Artikkeleissa nousee toistuvasti esiin myös langenneen, mutta virheistään oppineen naisen kehys. Kolmessa artikkelissa tämän voi katsoa olevan pääkehys (Me Naiset 1, Yle 1, Yle 3). Kaikista artikkeleista nousee esille, että vangit ovat usein rikoksentekeijöiden lisäksi myös uhreja. Kahdessa artikkelissa uhri on naisvangeille asetettu pääkehys (Studio55.fi 1, Yle 2).

Yhdestä analysoimastani artikkelista ei ole löydettävissä selkeää pääkehystä, vaan siitä on löydettävissä useampia kehyksiä. Helsingin Sanomien Saarikosken artikkelista löytyy jo mainittujen kehysten lisäksi myös epäonnistuneen ja naisellisen naisen kehukset (Helsingin Sanomat 2).

5.1 Uhri

Naisten tekemille rikoksille haetaan artikkeleissa syitä heidän taustoistaan. Artikkeleissa yksi selkeimmin toistuvista kehyksistä on uhrin kehys. Artikkeleissa maalataan kuvaa naisista, jotka ovat joutuneet kokemaan elämässään mitä traumaattisimpia tapahtumia. Artikkeleista saa mielikuvan, jonka mukaan tyypillinen naisvanki on koulukiusattu ja huonoista perheoloista tullut nainen, joka on ajautunut aikuisena parisuhteeseen, jossa hän on kokenut fyysistä ja henkistä väkivaltaa.

Saarikosken Helsingin Sanomien laajassa reportaasissa juttu alkaa kuvailemalla konkreettisesti, minkälaista vankilaan meno on. Jutussa kerrotaan yksityiskohtaisesti, miten karua elo on vankilassa ja minkälaisissa oloissa naisvangit joutuvat asumaan. Alun konkreettisen kuvailun jälkeen artikkeli antaa paljon syitä, miksi naiset ovat joutuneet vankilaan. Törkeästä ryöstöstä ja huumausainerikoksesta syytetty nainen kertoo esimerkiksi: ”Mua kiusattiin koulussa. Sit mä vaan päätin, että tästä lähtien mua ei kiusata. Mua pelätään.” (Helsingin Sanomat 2.)

Jokaisessa tarkastelemassani artikkelissa naisista puhutaan jonkin tasoisena uhrina. Naisten tekemille rikoksille etsitään syitä ulkopuolelta ja menneisyydestä. Syitä naisten tekemiin rikoksiin löydetään paljon: huono lapsuus, väärä seura, syrjintä, perheväkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö, päihdeongelmat, köyhyys ja rahan tarve (Helsingin Sanomat 2). Hämeen Sanomien artikkelin mukaan naisvangit ovat olleet koko elämänsä ajan alistettuja (Hämeen Sanomat 1). Mari Lukkarin Ylen artikkelissa vankilaan joutuneet naiset esitetään olosuhteiden uhreina: kun ei ole koulutusta tai rahaa ja kotona odottaa väkivaltainen ja päihdeongelmainen mies, ei välttämättä jää muuta vaihtoehtoa kuin rikollisuus (Yle 2). Naisvankien kokemat ulkopuolisuuden tunteet, yksinäisyys, itseinho ja häpeä nostetaan esiin useassa artikkelissa (Helsingin Sanomat 2, Studio55.fi 1, Yle 3).

Jenni Kokkosen Studio55.fi:n artikkeli keskittyy lähes kokonaan kuvaamaan naisvangit uhreina. Naiset esitetään uhreina, jotka ovat ottaneet pakon edessä oikeuden omiin käsiinsä. Henkirikoksen uhreiksi joutuneita miehiä kuvaillaan narsisteiksi ja heitä epäsuorasti jopa syyllistetään kohtalostaan. Artikkelissa käännetään räikeästi rikoksentekijän ja uhrin roolit toisinpäin: murhasta tuomittu on ollut tilanteessa uhri, jolla ei ole ollut mitään muuta vaihtoehtoa kuin tappaa. (Studio55.fi 1.)

Murhista tuomiota istuvilla naisilla on usein vuosien rääkki takanaan. – Me naiset siedämme mitä vaan. Varsinkin jos on lapsia, sitä yrittää pitää perheen kasassa loppuun asti sietämällä henkistä ja fyysistä väkivaltaa, Pousi tietää. Pahimmassa tapauksessa nainen ei

löydä enää tilanteestaan muuta ulospääsyä kuin henkirikoksen. Pousin kokemuksen mukaan yleensä henkirikoksen kohteeksi joutuneet miehet ovat olleet narsisteja. (Studio55.fi 1.)

Kun naisvanki esitetään artikkelissa uhrina, otetaan samalla kantaa myös rikoksen motiiviin. Artikkeleissa naiset kertovat, että ovat sortuneet rikolliseen maailmaan, koska heitä on sorrettu kouluissa, perheessä ja parisuhteissa. Uhrina esiintyvät naiset tuodaan artikkeleissa esiin oikeuden omiin käsiinsä ottaneina naisina, jotka eivät suostu olemaan enää kenenkään sorrettavana. Uhrin kokemuksen korostamisen vaarana on, että samalla vähätellään teon vakavuutta. Jos esimerkiksi henkirikoksen tekijä onkin uhri, onko henkirikoksen oikea uhri sitten syyllinen omaan kuolemaansa? Toisaalta naisrikollisen uhrin kokemuksen korostaminen toisintaa samaa kuin naistutkimus on havainnut yhteiskunnan jo pitkään vahvistaneen. Nainen on objekti eli kohde ja mies subjekti eli tekijä. Kun nainen esitetään artikkelissa uhrina, hänet asetetaan aktiivisen toimijan sijaan uhriksi eli kohteeksi.

Uhrien asemaan nostetaan myös alaikäiset rikosentekijät. Kokkosen Studio55.fi:n artikkelissa alaikäisten tyttöjen rikollisuutta selitetään elämän hektisyydellä ja nuoria kohtaan asetetuilla liian suurilla vaatimuksilla (Studio55.fi 1). Myös muissa artikkeleissa vastuuta sysätään pois itse rikosentekijältä. Tuhopoltosta tuomittu Maria kertoo Saarikosken Helsingin Sanomien artikkelissa, ettei ollut saanut apua mielenterveysongelmiin. Maria kertoo, että ei voinut hallita käyttäytymistään eikä oikeastaan edes muista tekemistään rikoksista mitään. Marialla itselläänkin on traumoja, jotka vaikuttavat edelleen hänen tekemisiinsä. (Helsingin Sanomat 2.)

Mä olin hakenut keväällä apua masennukseen, mutta mulle sanottiin, että en ole akuutti tapaus. Talvella mun tietoisuuteen tuli sellainen trauma-asia, joka pahensi mun oloa. Jos olisin päässyt hoitoon, tätä ei olisi tapahtunut. (Helsingin Sanomat 2.)

Myös artikkeleissa, jossa haastatellaan vankien sijaan vankilanjohtajia, selitetään naisten väkivaltaisuutta heidän oman kaltoinkohtelunsa kautta. Toinen vankilanjohtaja nostaa esiin, että naisvangeilla on usein taustallaan voimakasta, jo lapsuudessa alkanutta traumahistoriaa (Studio55.fi 2, Yle 3). Uhrin kehys ei ole yllättävä. Aiheesta tehdyt tutkimukset puoltavat tämän kehyksen käyttämistä: traumaattiset kokemukset ovat huomattavasti yleisempiä naisvangeilla kuin miesvangeilla. Lähes 70 prosenttia tutkituista naisvangeista oli kokenut henkistä ja fyysistä lähisuhdeväkivaltaa. Kolmasosa naisvangeista oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä ja neljäsosa naisvangeista oli pahoinpidelty lapsuudessa. (Joukamaa 2010, 27.) Myös väkivaltaisten naisten haastatteluissa korostuu uhrin kokemus. Väkivaltaiset naiset saattavat ajatella, ettei tilanteessa ole muuta ulospääsyä kuin

rikolliset teot. Joskus väkivaltainen käytös selitetään kostona. (Lattu 2016, 214.) Naisvankien uhrikokemukset ovat niin yleisiä, että Timo Kiisken Iltalehden artikkelissa epätavallisena asiana nostetaan esille, että artikkelissa haastateltu naisvanki ei olekaan itse uhri, vaan hänen taustansa on aivan tavallinen.

Nina on tyypillinen naisvanki siinä mielessä, että hän on ensikertalainen, kuten suurin osa naisvangeista on. Ninalla ei ole taustallaan rikkinäistä lapsuudenkotia, ylisukupolvista syrjäytymistä tai päihdeongelmia. Syyllistyessään rikokseen hän oli tavallinen työssä käyvä perheenäiti. (Iltalehti 1.)

Löytämäni uhrin kehys ei tue Satu Venäläisen väitöskirjan johtopäätöstä, jonka mukaan rikollinen nainen esitetään iltapäivälehtien uutisissa ensisijaisesti pahana ja patologisena naisena (STT 2017). Tämä ei ole yllättävää, sillä tarkastelemissani artikkeleissa ei uutisoida hetki sitten tapahtuneista rikoksista, vaan artikkelien näkökulmana on kertoa naisvankien elämästä vankilassa haastatteluiden perusteella. Uhrikokemukset korostuvat nimenomaan entisten ja nykyisten naisvankien sekä vankilanjohtajien omissa kertomuksissa. Tarkasteleman artikkelit siis selittävät laajemmin naisten rikollisuutta ilmiönä toisin kuin iltapäivälehtien uutiset, jotka raportoivat naisten tekemiä rikoksia kertomalla rikollisen konkreettisista teoista.

5.2 Langennut, mutta virheistään oppinut nainen

Siiri ajattelee, että hän on selvinnyt vähällä. Sairauksien ja turvonneiden käsien kanssa pystyy elämään. Rikoksen hyväksyminen on vaikeampaa. Se oli tapon yritys. Joku olisi voinut kuolla Siirin veitsenlyönnin takia. – Kyl mä ajattelen, et mun rikosta ei olisi tapahtunut, jos mä en olisi ollut aineissa. On se rankkaa ymmärtää ja suorittaa tätä tuomiota ja tajuta, et musta on tullut hirviö. (Helsingin Sanomat 2.)

Kristinuskossa Maria Magdaleena on saanut päälleen syntisen ja likaisen naisen viitan ja hänet esitetään usein katuvana, epäonnistuneena naisena. Maria Magdaleena on tehnyt syntiä, mutta hän katuu tekemisiään ja sovittaa syntinsä pitkän rangaistuksen kärsittyään. (Koivunen 1995, 126.) Myös naisvangeista kertovissa artikkeleissa syntejä tehneille naisille annetaan katuvan naisen rooli. Kolmessa käsittelemässäni artikkelissa pääkehikseksi nousee langenneen, mutta virheistään oppineen naisen kehys (Yle 1, Yle 3, Me Naiset 1).

Artikkeleissa naisvangit myöntävät virheensä ja aikovat muuttaa tapojaan – joko itsensä, lastensa tai muiden läheistensä vuoksi. Langenneet naiset eivät kuitenkaan ajattele tekojaan pelkästään

pahoina, vaan niiden kerrotaan myös opettaneen. Emmi Laukkasen Me Naisten artikkelissa haastateltu naisvanki avaa ajatuksiaan: ”Vaikka olen niin paljon pahaa tehnyt ja läheisille aiheuttanut, en kuitenkaan vaihtaisi pois sitä, millainen ihminen minusta on tullut.” (Me Naiset 1.)

– Tätä kautta saamme uuden mahdollisuuden. Pystytään pohjustamaan elämää eteenpäin ja ehkä parempaan suuntaan. Kuka mitenkään itse haluaa, pohtii vankeusrangaistustaan istuva Jokinen. (Yle 1.)

Saarikosken Helsingin Sanomien artikkelissa kerrotaan, että Hämeenlinnan naisvankilassa on ollut joukko langenneita naisia: lapsentappajia, seksuaalirikollisia, murhaajia, varkaita. Artikkelissa kokemuksiensa kertovan vangin mielestä vankila on tehnyt tehtävänsä eivätkä rikollinen elämä ja huumeet enää kiinnosta. (Helsingin Sanomat 2.) Ylen artikkeleissa naisvangit miettivät, että vankilassa on paljon aikaa ajatella ja kehittää itseään (Yle 1), on aikaa pysähtyä ja nähdä oma elämänsä kirkkaammin (Yle 3). Artikkeleissa naisvankien synnit pestään pois ulkopuolisella avulla: yksi artikkelin vanki tuli uskoon ja lopetti rikollisen elämän, toinen sai lapsen ja elämänsä sitä kautta kuntoon (Yle 3).

– Kun 15 vuoden jälkeen alkaa selvin päin miettiä, mitä kaikkea on tehnyt ja miten paljon on satuttanut ihmisiä, niin niiden ajatusten kanssa eläminen on aika musertavaa. En olisi pystynyt ottamaan vastaan sitä kaikkea ilman terapiaa. (Yle 3.)

Naisvangeista kertovissa artikkeleista nousee esiin katumus, itsensä syyllistäminen, nöyryys, huono itsetunto ja suru siitä, että on aiheuttanut muille pahaa (Helsingin Sanomat 2, Me Naiset 1). Myös väkivaltaisista naisista tehdyissä tutkimuksissa on noussut vahvasti esiin naisten kokemaa häpeää ja syyllisyys. Väkivaltaiset naiset kokevat syyllisyyttä myös siitä, että he eivät ole onnistuneet täyttämään heille naisena asetettuja odotuksia. (Lattu 2016, 217.)

Negatiivisten tunteiden lisäksi artikkeleista nousee esiin myös toivo paremmasta. Moni artikkeleiden naisvanki on varma siitä, että ei aio enää palata rikolliseen elämään ja sitä kautta vankilaan. (Helsingin Sanomat 2, Me Naiset 1, Yle 1.) ”Ei syyllisyydestä varmaan koskaan pääse. Mutta sen kanssa oppii elämään. Pitää olla itselleen armollinen”, kertoo naisvanki Emmi Laukkasen artikkelissa (Me Naiset 1.) Hieman yli puolet naisvangeista on ensikertalaisena vankilassa (Tammi-Moila-
nen 2020, 8). Moni rikoksen tehnyt ei opi kerrasta, vaan vankilaan palataan suurella todennäköisyydellä myös takaisin. Tutkimuksen mukaan ensimmäisen kolmen vuoden aikana naisista 40 prosenttia palasi vankilaan. Ensimmäistä kertaa vankilassa olleista naisista rikoksen uusi seuraavan

viiden vuoden aikana 31 prosenttia vapautuneista vangeista. Naisten uusimisprosentti on kuitenkin pienempi kuin miehillä. (Hypén 2004, 43.)

5.3 Äiti

Erityisesti naisille vankilan ulkopuoleiset sosiaaliset kontaktit ovat tärkeitä. Noin 66 prosentilla naisvangeista on alaikäisiä lapsia.

– Aina naiset alkavat vankilassa selvittämään, miten saavat tavata lapsiaan, kertoo Tammi-Moilanen. (Studio55.fi 2.)

Kun puhutaan naisista, tulkitaan naiseutta usein äitiyden kehyksen kautta. Naisen tärkein tehtävä on olla äiti ja naiset, jotka eivät pidä huolta lapsistaan, kokevat itsensä huonoiksi, vajavaisiksi ja syyllisiksi. (Juvonen ym. 2010, 116–117, 122.) Suurimmalla osalla suomalaisista naisvangeista on alaikäisiä lapsia. Ei siis ole yllättävää, että myös naisvangeista kertovissa artikkeleissa yhtenä pääkehystenä on löydettävissä äitiyden kehys. Kaikissa artikkeleissa naisvankien äitiys on mainittu ainakin kerran. Kolmessa artikkelissa äitiys on artikkelin pääkehys (Helsingin Sanomat 1, Ilta-Sanomat 1, Iltalehti 1).

Kahdessa artikkelissa naisvangin kerrotaan olleen ennen tuomiotaan aivan tavallinen perheenäiti (Iltalehti 1, Me Naiset 1). Me Naisten artikkelissa naisvanki kertoo, että on lastensa mielestä kaikesta huolimatta maailman paras äiti (Me Naiset 1).

Syyllystyessään vakavaan rikokseen hän oli tavallinen työssä käyvä perheenäiti. Hänen oman perheensä muodostavat yksi päiväkotikäinen ja kaksi ala-asteikäistä lasta. Heitä pääkaupunkiseudulla asuva Nina on hoitanut niin mallikkaasti, ettei kotikunnan lastensuojeluviranomainen edes harkinnut lasten huostaanottoa, kun Nina sai viime keväänä tuomionsa. (Iltalehti 1.)

Useissa artikkeleissa kuvataan, miten monilla naisvangeilla on häpeää siitä, etteivät he ole onnistuneet äitiydessään, vaan lapsilla on ollut parempi ilman päihteitä käyttävää äitiä. Me Naisten artikkelissa nainen kertoo, että kun lapset on huostaanotettu, on iskenyt syyllisyys, josta ei koskaan pääse eroon. (Me Naiset 1.) Jenni Kokkosen Studio55.fi:n artikkelissa nostetaan esille, että raskaus ja vankilatuomio yhdistettynä herättää muissa vangeissa voimakkaita tunteita. Naisvangit eivät katso hyvällä, jos joku tulee vankilaan raskaana, sillä tulevan äidin pitäisi keskittyä lapseensa eikä tehdä rikoksia. (Studio55.fi 1.)

Useissa artikkeleissa naisvangit kuvataan raaosta rikoksista huolimatta lapsistaan välittävänä ja huolehtivina äiteinä. Vaikka naiset olisivat tehneet minkälaisia rikoksia, saa artikkeleista kuvan, että huoli oman lapsen pärjäämisestä on yksi naisvankien suurimmista kipupisteistä.

– Varsinkin ekalla kerralla se oli lapsille järkytys. Mutta olen silti heidän mielestään maailman paras äiti. Eivät he minulle kauheasti välitä omaa huonoa oloaan, Mira sanoo. – Minulla on ollut niin pitkään näitä tuomioita. Lapset ovat tavallaan kasvaneet niihin. Varmaan heille on isompi asia se, että he joutuvat elämään lastenkodissa. (Me Naiset 1.)

Saarikosken artikkelissa kerrotaan, että vankilan seinillä on lasten ja lastenlasten kuvia (Helsingin Sanomat 2). Laukkasen artikkelissa seinillä kerrotaan olevan lasten maalaamia tauluja (Me Naiset 1). Kiisken artikkelin mukaan naisvangit näkevät lapsiaan säännöllisesti, mutta omia lapsia on silti koko ajan ikävä (Iltalehti 1). Hämeen Sanomien artikkelissa tuodaan esiin, että osa naisvangeista on raskaana tuomionsa aikana (Hämeen Sanomat 1). Artikkeleissa kerrotaan naisvankien äitiyden lisäksi myös vankiloissa äitiensä kanssa asustavista lapsista. Nykäsen Iltä-Sanomien artikkelissa kerrotaan vankilan perheosastosta, jonka kuvaillaan olevan karuun vankilaan verrattuna kodikas: perheosastolla on ympäriinsä leluja, seinällä on eläinmaalaus ja vaatehuoneessa värikkäitä vauvanvaatteita (Iltä-Sanomat 2). Niirasen artikkelissa ulko-ovella kuvataan olevan rivi lastenrattaita ja eteisessä pieniä kenkiä (Iltä-Sanomat 1).

Neljän kuukauden ikäistä "pikku-Maijaa" naurattaa, kun häntä kutittaa masusta. Maija on ihan kuin kuka tahansa pikkuvauva. Hän syö ja nukkuu, katselee ympärilleen ja tapailee vankilan leluja. (Helsingin Sanomat 1.)

Lapset nostetaan artikkeleissa myös syyksi pysyä jatkossa kaidalla tiellä. Ylen artikkelissa eräs vanki kertoo, että ilman lapsia hänellä ei olisi mitään syytä palata takaisin vankilaan (Yle 2). Toisessa Ylen artikkelissa vanki kertoo saaneensa lapsen ja pelastuneensa sitä kautta (Yle 3). Syntinen nainen on kuvattu jo historiankirjoissa huonona ja epäonnistuneena äitinä. Maria Magdaleena kantaa kansanrunoudessa syntisen ja katuvan naisen lisäksi julman ja hirveän äidin arkkityypin viittaa. Eräissä kansanlauluissa Maria Magdaleenan syntilistalla on jopa lapsenmurha ja inesti. Lapsenmurhaan syyllistynyt nainen joutuu kärsimään ankaran rangaistuksen: hän joutuu olemaan seitsemän vuotta porraskivenä, seitsemän vuotta kellon kielenä ja loput seitsemän vuotta helvetissä. (Koivunen 1995, 145–146.) 1700-luvulla lapsenmurha oli yleisin rikos, mistä naisia syyllistettiin ja rangaistiin. Lapsien isiä ei syyllistetty, vaan rikos oli ainoastaan naisen vastuulla. (Koivunen 1995, 225–226.)

5.4 Nainen kuvattuna mieheen nähden

Rikos on yleisesti ottaen epänaisellista, sillä se on naiselliseen käytökseen ja olemukseen sopimattonta (Nikunen 2001, 174). Rikollisen maailman voi ajatella olevan miehinen maailma, sillä miehet tekevät huomattavasti enemmän rikoksia kuin naiset. Suomen vankiloissa rangaistustaan suorittavista vangeista vuonna 2019 vain kahdeksan prosenttia oli naisia (Rikosseuraamuslaitos 2019, 16).

Simone de Beauvoir käsittelee jo vuonna 1949 ilmestyneessä *Toinen sukupuoli* -teoksessaan naisen toiseutta. Beauvoirin yksi kuuluisimmista sitaateista ”Naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan” kiteyttää koko Beauvoirin ajatuksen kulttuurin aikojen saatossa muovaamasta miehisestä näkökulmasta, josta katsottuna nainen on aina absoluuttisesti Toinen. Beauvoir huomioi, että nainen määritellään aina miehen kautta, miehestä eroavaiseksi, toiseksi sukupuoleksi. (Beauvoir 2009, 20.) Tämä näkyy myös naisvangeista kertovissa artikkeleissa, joissa naisvankien tekemistä ja olemista verrataan jatkuvasti miesvankeihin. Vaikka artikkeleissa puhutaan naisista, heidät määritellään usein nimenomaan miesten kautta. Kolmessa analysoimassani artikkelissa pääkehystenä on nainen kuvattuna mieheen nähden (Hämeen Sanomat 1, Ilta-Sanomat 2, Studio55.fi 2).

On tavallista, että naisten tekemät rikokset esitetään miehisinä ansioina. Jenni Kokkosen Studio55.fi:n artikkelissa tämä on nostettu otsikkoon asti: ”Vankilassa naisen on oltava kova kundti” (Studio55.fi 1). Artikkelissa otsikon lausahdus on kirjoitettu myös auki.

*Naisvangin osa on karu. Muurien sisällä naisellisuus on kätkeytyvä, jotta selviää.
– Vankilassa myös naisen on oltava määrättyllä tavalla kova; hyvä jätkä ja kova kundti.
Siinä kadottaa vähitellen oman identiteetin, Pousi sanoo. (Studio55.fi 1).*

Saarikosken Helsingin Sanomien artikkelissa kerrotaan naisvankilan hierarkioista vertaamalla niitä miesvankiloihin. Naisten toimintamallien kerrotaan olevan joissakin asioissa erilaisia ja toisissa samanlaisia kuin miesvankien.

Miesten vankiloissa on hierarkioita. Varsinkin seksuaalirikolliset saavat herkästi turpiinsa. Naiset sietävät paremmin. Yleensä. Se tapahtui täällä, saunassa. Jälkeenpäin nainen oli kertonut kaatuneensa, mutta oikeasti hänet oli pahoinpidelty. Hän oli käyttänyt lastaan seksuaalisesti hyväksi. Sellaista eivät siedä edes naisvangit. (HS 2.)

Saarikosken artikkelissa nostetaan esiin myös näkökulma, jossa naisten tekemiä rikoksia selitetään tasa-arvon parantumisella. Artikkelissa aihetta käsitellään naisen vapauden näkökulmasta:

kun naisen asema on parantunut, heidän ei tarvitsekaan olla enää kiinni vanhoissa, totutuissa rooleissa. (Helsingin Sanomat 2.) Osa ihmisistä on arvioinut, että tasa-arvon lisääntymisen myötä naiset eivät olekaan enää hoivaajia ja sitä kautta koko yhteiskunnan tukipilareita, vaan yhä useampi tarttuu pulloon eikä huolehdikaan enää lapsistaan (Honkatukia 2011b). Naisten lisääntyvien rikosten ja kasvavan tasa-arvon yhteensovittaminen ei ole ongelmaton. Kriminologisessa tutkimuksessa on huomattu, että rikollisuus on lisääntynyt juuri sellaisilla naisilla, jotka ovat syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia. He eivät ole hyötäneet tasa-arvokehityksestä, vaan rikokset ovat johtuneet usein juuri huono-osaisuudesta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmista. Tasa-arvon kasvu voi näkyä tällaisten naisten toiminnassa lähinnä siten, että elämänsä vaikeissa tilanteissa he ovat hakeneet miehisiä toimintamalleja ratkaisuksi ongelmiinsa. (Honkatukia 2011b.)

Rikollis- ja päihdemaailma on hyvin miehinen ja konservatiivinen. Pyöröovinaisen asemalla on usein pahnanhimmainen. Suomalainen yhteiskunta taas mielletään liberaaliksi ja tasa-arvoiseksi. Näiden naisten kohdalla se ei sitä ole. (Yle 2.)

Niirasen Ilta-Sanomien artikkelissa Hämeenlinnan vankilan johtaja kertoo, että naisten tekemät rikokset ovat muuttuneet viime vuosina hyvin samankaltaisiksi kuin miesten tekemät rikokset. Naiset tekevät henkirikoksia sekä syyllistyvät törkeisiin huumausainerikoksiin ja ryöstöihin. Vankilanjohtajan mukaan myös naisten tekemien seksuaalirikosten määrä on noussut. (Ilta-Sanomat 1.) Rikosseuraamuslaitoksen mukaan naisvangit ovat tuomittuna väkivaltarikoksesta suhteutettuna useammin kuin miehet: 43 prosenttia vuonna 2019 vankilassa istuvista naisista suoritti vankeutta väkivaltarikoksesta, kun taas miesvangeista väkivaltarikoksesta rangaistusta suoritti 37 prosenttia (Tammi-Moilanen 2020, 8).

Myös naisvankien toimintaa vankilassa kehystetään suhteessa miesvankeihin. Saarikosken artikkelissa kerrotaan, että naisvangit haluavat keskustella ja puhua miehiä enemmän omista asioistaan. Naiset myös kyseenalaistavat enemmän kuin miehet. He ovat tunnollisempia työntekijöitä ja suvaitsevampia kuin miesvangit. (Helsingin Sanomat 2.) Nykäsen Ilta-Sanomien artikkelissa tuodaan esille, että naiset ymmärtävät vakavista rikoksista tuomittuja vankeja paremmin kuin miehet, eikä naisvangeilla ole samanlaisia hierarkioita kuin miesvangeilla (Ilta-Sanomat 2). Niirasen artikkelissa naisvangit esitetään myös miesvankeja osallistuvampina vanhempina. Ilta-Sanomien artikkelissa kerrotaan, että myös miesvangeilla olisi mahdollisuus tulla lapsensa kanssa perheosastolle, mutta ”käytännössä kukaan ei ole vielä kolkutellut ovia”, kertoo vankilanjohtaja (Ilta-Sanomat 1).

Erja Haverin artikkelin mukaan naiset ovat miesvankeja hankalampia ja häijympiä (Studio55.fi 2). Saarikosken artikkelissa Hämeenlinnan vankilan johtaja kuvaa asiaa kertomalla, että ”Täällä huomaa, että armeijaa ei ole käyty” (Helsingin Sanomat 2).

– Naiset puolestaan vaativat henkilökunnalta paljon enemmän kuin miesvangit. Ja kyseenalaistavat ja haastavat henkilökunnan. Pitää osata sitä puhejudoa, että pärjää heidän kanssaan. (Ilta-Sanomat 2.)

Artikkeleissa naisvankien kerrotaan olevan myös sairaampia kuin miesvangit ja tarvitsevan lääkitystä miehiä useammin (Hämeen Sanomat 1, Studio55.fi 2). Myös tutkimukset vahvistavat, että naisvankien terveys on huonompi kuin miesvangeilla. Vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa naisvangeista 79 prosenttia oli käyttänyt lääkkeitä, kun miesvangeista lääkkeitä oli käyttänyt 54 prosenttia. Psykiatrisessa avohoidossa oli ollut naisvangeista 70 prosenttia ja miehistä 53 prosenttia. (Joukamaa 2010, 66–67.) Miesvangit olivat myös naisvankeja työkykyisempiä: lääkäri arvioi puolet miesvangeista ja kolmasosan naisvangeista työkykyisiksi (Joukamaa 2010, 73).

6 POHDINTA

Millainen naisrikollinen on hahmona pelottavin: paloittelusurmaaja, myrkkyhoitaja, lasta vahingoittava äiti vai hiljainen nörtti, joka mielisairaana harhoissa ryhtyy tappajaksi? Suomessa ei ole montaa rikoshistoriaan jäänyttä naisrikollista, mutta heidät muistetaan sitäkin paremmin. (Nykänen 2011.)

Kun joku tekee vakavia rikoksia ja joutuu niistä vankilaan, ihmiset palavat halusta tietää, mistä käytös johtuu. Miksi ihminen tappaa, pahoinpitelee, tekee tuhopolton tai myy huumeita? Erityisesti tämä kiinnostaa, kun tekijänä on nainen eli jonkun äiti, vaimo, tytär tai sisko.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, miten naisvankeja kehystetään naisvangeista kertovissa artikkeleista. Tutkimusmenetelmänä käytin kehysanalyysia, jonka avulla etsin artikkeleista, minkälaisia rooleja naisvangeille annetaan ja minkälaista todellisuutta lehtiartikkeleissa todennetaan naisvankilan arjesta ja naisvankien toiminnasta.

Ennako-oletukseni oli, että naisvangeista kertovissa artikkeleissa naiset kehystettäisiin naisellisen naisen, uhrin ja äidin rooliin. Ennako-oletukseni osui osaksi oikeaan: artikkeleista löytämäni pääkehukset olivat uhri, äiti, langennut, mutta virheistään oppinut nainen sekä nainen kuvattuna mieheen nähden. Huomioitavaa oli, että suurimmassa osassa artikkeleita naisvankien tekemien rikosten syitä yritettiin selvittää – lähtökohtana oli siis, että nainen ei ole rikosentekijä, vaan hän on ajautunut huonolle tielle yleensä jostakin muusta kuin omasta syystä.

Aihe on kiinnostava ja alati ajankohtainen. Oli kiinnostavaa uppoutua aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja lähdekirjallisuuteen. Naistutkimusta on tehty paljon ja naisten tekemä rikollisuus kiinnostaa myös tutkijoita. Myös naiseutta ja naisellisuutta käsitellään paljon sekä tutkimuksissa, uutisissa että ihmisten arkielämässä. Opin ymmärtämään, että kun puhutaan naisista ja naisiin kohdistuvista odotuksista, puhutaan kristinuskosta, kansanrunoudesta, feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta. Puhutaan äideistä, tytöistä, pojista ja miehistä – yleensä niin, että nainen rinnastetaan mieheen nähden, koska kulttuurissamme mies on normi ja nainen on poikkeus. Kun puhutaan naisista ja miehistä, puhutaan vastakohtista ja eroavaisuuksista.

Rikollisista naisista lukiessa saattoi lukea rivien välistä, minkälainen naisen pitäisi olla. Arvostamme yhteiskunnassamme edelleen naisia, jotka ovat äitejä ja huolehtivat muista. Naistutkimuksissa on

tehty havainto, että nainen esitetään yleisesti enemmän objektina, kun taas mies esitetään subjektina. Tämä näkyi myös naisrikollisten uhrikokemusten korostamisessa. Kun rikollisesta naisesta tehdään uhri, hänet asetetaan perinteiseen objektin eli kohteen asemaan. Samalla henkirikoksen uhri, mies, saa miehisen eli tekevän ja toimivan subjektin roolin. Toisaalta uhrikokemusten korostaminen kehysti naisrikolliset myös oikeuden omiin käsiinsä ottaneina naisina eli aktiivisina toimijoina. Yksi mielenkiintoisista näkökulmista oli ajatus siitä, että naisten rikollisuuden ja naisten tekemien raakojen henkirikosten lisääntyminen voisi olla tasa-arvokysymys ja kertoa, että tasa-arvo on kehittynyt parempaan suuntaan. Kun nainen tekee rikoksen, hän on enemmän miehinen kuin naisellinen. Kun nainen päätyy vankilaan, hän onkin itseasiassa vangitun sijasta vapaa. Kun nainen kyllästyy olemaan alistettu uhri, hän vapautuu ja hänestä tulee kohteen sijasta toimija, joka ottaa itse vallan ja päättää omista asioistaan. Tämä näkyy myös populaarikulttuurissa – laulujen sanoissa, elokuvissa ja kirjoissa – joissa uhrin asemassa ollut nainen ei enää suostukaan olemaan heikompi ja ottaa toimijuuden ja sitä kautta vallan mieheltä.

*Jos lyöt vielä kerran niin minä tapan sut
Ja isken jollain millä sinäkin oot mua hakannut
Mä astun harhaan taivaan tieltä jonnekin pimeään
Mut viedään sinne missä ei ees tarvitse nimeään. (PMMP, san. Luoti & Vesala, 2006.)*

Opinnäytetyöni otos on pienehkö, sillä valitsemastani aiheesta ei ole kirjoitettu erityisen paljon ja kattavasti. Oli vaikea löytää aiheeseen sopivia artikkeleita. Hämeenlinnan uudesta naisvankilasta on kyllä kirjoitettu viime vuoden lopulla paljon, mutta uutismaiset vankilan ominaisuuksia esittelevät artikkelit eivät toimineet tässä analyysissä. Liian tiukka aikataulu näkyy siinä, ettei kaikkia opinnäytetyöni palasia ole analysoitu sillä pieteetillä, jolla olisin halunnut analysoida ja paneutua. Lähdekirjallisuutta kahlatessani ymmärsin, että aiheesta on saatavilla kattavasti tietoa.

Opinnäytetyötäni voisi helposti laajentaa koskemaan myös miesvangeista kertovia lehtiartikkeleita. Olisi mielenkiintoista tietää, kehystetäänkö miesvankeja mediassa samalla tavalla kuin naisvankeja. Oletan, että miehiä ei kehystetä ainakaan lähtökohtaisesti perheenisinä ja miesten tekemiä rikoksia ei aseteta kontekstiin kertomalla naisten tekemistä rikoksista. Sen sijaan viime vuosien aikana miesrikollisia on esitetty mediassa aktiivisina toimijoina, jopa nerokkaan rikollisen roolissa. Yksi räikeimmistä esimerkeistä on viime vuonna Ruutu+-suoratoistopalvelussa ilmestynyt Katiskadokumenttielokuva, joka avasi yhtä Suomen suurimmista huumerikosvyyhdeistä. Pääepäily ja sittemmin 11 vuoden vankeusrangaistukseen tuomittu Niko Ranta-aho kertoo dokumentissa oman

näkemyksensä tapahtumista. Dokumenttielokuva julkaistiin ennen kuin oikeudenkäynti oli päättynyt. (Nelonen Media 2021; Hämäläinen & Rautio 2021.) On vaikea uskoa tasa-arvon olevan vielä sillä tolalla, että naisrikollinen asetettaisiin samanlaiseen asemaan kertomaan omista rikoksistaan. Tutkimusten valossa nainen sopii tällaisissa tarinoissa paremmin miesrikollisen viereen feminiinisenä objektina pönkittämään miehen maskuliinisuutta ja toimijuutta.

LÄHTEET

Arminen, Elina & Roivas, Marianne & Turunen, Risto 2003. Mikä ero? Kaksikymmentä kirjoitusta yhteiskunnasta, kulttuurista ja sukupuolesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Beauvoir, Simone 1949 (2009). Toinen sukupuoli. Helsinki: Tammi.

Honkatukia, Päivi 2011a. Uhrit rikosprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Hakupäivä 1.4.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152425/252_Honkatukia_2011.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Honkatukia, Päivi 2011b. Naisten ja tyttöjen rikollisuus. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Hakupäivä 1.3.2020. <https://www.kriits.fi/2011/06/naisten-ja-tyttojen-rikollisuus/>.

Hypén, Kimmo 2004. Rikosseuraamisviraston julkaisuja. Vankilasta vuosina 1993–2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamuslaitos. Hakupäivä 7.5.2021. https://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/n39KxWVtv/1-2004_Vankeusrang.uusiminen.pdf.

Hämäläinen, Veli-Pekka & Rautio, Marjatta 2021. Oikeus: Katiska-jutun päätekiäjille yli 10 vuoden tuomiot – Niko Ranta-ahon yllätystunnustus lievensi rangaistusta. Yle. Hakupäivä 8.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11874140>.

IMDb 2021. Orange is the New Black (2013–2019). Awards. Hakupäivä 1.4.2021. https://www.imdb.com/title/tt2372162/awards?ref=tt_awd.

Joukamaa, Matti ja työryhmä 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve.

Juvonen, Tuula & Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuija 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.

Karvonen, Erkki 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Media ja viestintä 23 (2). Hakupäivä 1.4.2021. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529>.

Nelonen Media 2021. Ruutu. Katiska-dokumentti. Hakupäivä 10.5.2021. <https://www.ruutu.fi/ohjelmat/katiska>.

Nikunen, Minna 2001. Nainen ja henkirikos. "Mies ei halunnut mistään hinnasta luopua vaimostaan". Toimittaneet Gordon, Tuula & Kivinen, Sanna & Nikunen, Minna & Pirinen, Riitta. Nainen, naiseus, naisellisuus. Tampere: Tampereen yliopisto. Hakupäivä 1.4.2021. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65439/nainen_naiseus_naisellisuus_2001.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kielitoimiston sanakirja 2020. Hakupäivä 7.5.2021. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>.

Koivunen, Hannele 1995. Madonna ja huora. Helsinki: Otava.

Lattu, Emmi 2016. Naisten tekemä väkivalta. Tampereen yliopisto. Hakupäivä 1.3.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99101/978-952-03-0138-5.pdf?sequence=1>.

Luoti, Mira & Vesala, Paula 2006. Sanoitus. PMMP: Joku Raja. Albumi: Leskiäidin tyttäret.

Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris 2006. Sukupuolishow: johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

Nykänen Anna-Stina 2011. Julmat naisrikolliset muistetaan. Helsingin Sanomat. Hakupäivä: 10.5.2021. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002505767.html>.

Rikosseuraamuslaitos 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Hakupäivä 8.5.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf.

Rikosseuraamuslaitos 2019. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja. Hakupäivä 1.5.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/pjx6k2qbp/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2019_ISSN_2242-6957_verkojulkaisu.pdf.

Rikosseuraamuslaitos 2020. Vankilat. Hakupäivä 1.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat.html>.

STT 2017. Väitös: Iltapäivälehdissä korostetaan naisten omaa aktiivisuutta väkivaltarikoksissa. Venäläinen, Satu. Väitöskirja: "Women as perpetrators of violence: Meanings of gender and violence in the tabloid press and in the narratives of women imprisoned for violent crimes". Helsinki: Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.

Suomen virallinen tilasto 2019. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Rikoksien uhrin ja selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt. Helsinki: Tilastokeskus. Hakupäivä 1.4.2021. https://www.stat.fi/til/rpk/2019/13/rpk_2019_13_2020-05-14_kat_002_fi.html.

Tammi-Moilanen, Kaisa 2020. Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitos. Hakupäivä 8.5.2021. [https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys - Selvitys naisvankien olosuhteista%2C toiminnoista_web.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf).

Venäläinen, Satu 2013. Media & viestintä: Väkivallan sukupuoli iltapäivälehdissä. Lehti 26/2013.

AINEISTO

Helsingin Sanomat 1: Kristiina Markkanen, 10.9.2009. Helsingin Sanomat: Hämeenlinnan naisvangit ja lapset asuvat haisevissa paljuselleissä. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004678207.html>.

Helsingin Sanomat 2: Sonja Saarikoski, 7.10.2017. Helsingin Sanomat: ”On rankkaa tajuta, että musta on tullut hirviö” – Toimittaja viitti viikon vankina ja kuuli Siirin ja kymmenien muiden naisvangien tarinat. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005397779.html>.

Hämeen Sanomat 1: Riikka Happonen, 27.10.2014. Hämeen Sanomat: Naisvangit ovat poikkeuksellisen sairasta sakkia. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.hameensanomat.fi/kanta-hame/naisvangit-ovat-poikkeuksellisen-sairasta-sakkia-151566/>.

Iltalehti 1: Timo Kiiski, 8.5.2020. Iltalehti: Äiti vankilassa. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/13991230-db91-48a6-8635-d275897e955c>.

Ilta-Sanomat 1: Jussi Niiranen, 26.10.2011. Ilta-Sanomat: Tällaista on vankilassa: avovankila ”ensikertalaiselle liiankin mukava paikka” – katso kuvat! Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000443450.html>.

Ilta-Sanomat 2: Riika Nykänen, 30.3.2019. Ilta-Sanomat: Naisvangit sietävät toisiaan paremmin kuin miehet, sanoo suljetun naisvankilan johtaja – saunaosastolla tapahtui poikkeus sääntöön. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006052137.html>.

Me Naiset 1: Emmi Laukkanen, 28.8.2017, 39/2017. Me Naiset: Sentin päässä siviilistä.

Studio55.fi 1: Jenni Kokkonen, 28.6.2010. Studio55.fi: ”Vankilassa naisen on oltava kova kundi”. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/vankilassa-naisen-on-oltava-kova-kundi/128714#gs.0i4piw>.

Studio55.fi 2: Erja Haverinen, 2.10.2012. Studio55.fi: Vankilanjohtaja kertoo: Tällaista on naisvankien elämä. Hakupäivä 1.3.2021. <https://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/vankilanjohtaja-ker-too-tallaista-on-naisvankien-elama/126688#qs.0i4rjg>.

Yle 1: Kati Turtola, 3.9.2019. Yle: Hämeenlinnan uudessa vankilassa vangit kokkaavat ja pyykkävät itse – ”Tämä ei ole mikään täysihoitola”. Hakupäivä 1.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10946522>.

Yle 2: Mari Lukkari, 18.11.2020. Yle: 15 vankilareissua ennen nelikymppisiä – Vankilakierteessä vaeltaa satoja naisia, kuuntele heidän tarinansa. Hakupäivä 1.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11651367>.

Yle 3: Päivi Happonen, 9.1.2021. Yle: Tara yritti tappaa, Sini pahoinpiteli julmasti – Mikä pelasti heidät uudelta linnareissulta, johon moni sortuu? Hakupäivä 1.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11696747>.